

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ
ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

КӨЛІК – ЭНЕРГЕТИКА ФАКУЛЬТЕТІ

*«КӨЛІК ЖӘНЕ ЭНЕРГЕТИКАНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ:
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ШЕШУ ТӘСІЛДЕРІ» ІХ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫҢ БАЯНДАМАЛАР
ЖИНАҒЫ*

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
ІХ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО – ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ: «АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТРАНСПОРТА И
ЭНЕРГЕТИКИ: ПУТИ ИХ ИННОВАЦИОННОГО РЕШЕНИЯ»**

**PROCEEDINGS OF THE IX INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICE
CONFERENCE «ACTUAL PROBLEMS OF TRANSPORT AND ENERGY:
THE WAYS OF ITS INNOVATIVE SOLUTIONS»**

Нұр-Сұлтан, 2021

УДК 656
ББК 39.1
А 43

Редакционная коллегия:

Председатель – Мерзадинова Г.Т., проректор по науке и инновациям ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, д.т.н., профессор; Заместитель председателя – Султанов Т.Т., заместитель декана по научной работе, к.т.н., доцент; Сулейменов Т.Б. – декан транспортно-энергетического факультета ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, д.т.н., профессор; Председатель «Әдеп» – Ахмедьянов А.У., к.т.н., доцент; Арпабеков М.И. – заведующий кафедрой «Организация перевозок, движения и эксплуатация транспорта», д.т.н. профессор; Тогизбаева Б.Б. – заведующий кафедрой «Транспорт, транспортная техника и технологии», д.т.н. профессор; Байхожаева Б.У. – заведующий кафедрой «Стандартизация, сертификация и метрология», д.т.н. профессор; Глазырин С.А. – заведующий кафедрой «Теплоэнергетика», к.т.н., доцент.

А 43 Актуальные проблемы транспорта и энергетики: пути их инновационного решения: IX Международная научно – практическая конференция, Нур-Султан, 19 марта 2021 /Подгот. Г.Т. Мерзадинова, Т.Б. Сулейменов, Т.Т. Султанов – Нур-Султан, 2021. – 600с.

ISBN 978-601-337-515-1

В сборник включены материалы IX Международной научно – практической конференции на тему: «Актуальные проблемы транспорта и энергетики: пути их инновационного решения», проходившей в г. Нур-Султан 19 марта 2021 года.

Тематика статей и докладов участников конференции посвящена актуальным вопросам организации перевозок, движения и эксплуатации транспорта, стандартизации, метрологии и сертификации, транспорту, транспортной техники и технологии, теплоэнергетики и электроэнергетики.

Материалы конференции дают отражение научной деятельности ведущих ученых дальнего, ближнего зарубежья, Республики Казахстан и могут быть полезными для докторантов, магистрантов и студентов.

УДК 656
ББК 39.1

ISBN 978-601-337-515-1

Анализ практики ведущих зарубежных стран позволяет сформулировать ряд рекомендаций по вопросам стандартизации оборонной продукции в Казахстане:

- *нормативно-правовая база системы стандартизации оборонной продукции Казахстана нуждается в серьезной доработке и модернизации;*

- *для создания и обеспечения функционирования системы стандартизации требуется доведение финансирования работ до уровня, обеспечивающего проведение исследований и обновление не менее чем 5-8 % всех нормативно-правовых актов;*

- *процесс формирования системы военной стандартизации должен происходить с учетом принципов организации деятельности в области стандартизации оборонной продукции, состава и полномочий участников этой деятельности, видов и статуса документов, составляющих основу системы военной стандартизации.*

Таким образом, предлагаемые меры позволят решить данный правовой вопрос, расширить компетенцию профильного министерства, тем самым, впоследствии увеличить казахстанское содержание и объем экспорта продукции оборонно-промышленного комплекса, наращивать производство продукции военного и двойного назначения.

Список использованных источников:

1. https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-1-sentyabrya-2020-g
2. <https://www.zakon.kz/4918084-bolee-tysyachi-voennyh-standartov.html>
3. NATO Standardization Office (NSO) Public Web site. URL: <https://nso.nato.int/nso/SOSite/default.html> (дата обращения: 20.03.2020).
4. Указ Президента РК от 29 сентября 2017 года №554 Об утверждении Военной доктрины Республики Казахстан.
5. Постановление Правительства РК от 29 декабря 2018 года № 936. «О некоторых вопросах Министерства индустрии и инфраструктурного развития Республики Казахстан и внесении изменений и дополнений в некоторые решения Правительства Республики Казахстан».

ӘОЖ 658.56

ФАРМАЦЕВТИКАЛЫҚ КӘСІПОРЫНДАРДА ИНТЕГРАЦИЯЛАНҒАН МЕНЕДЖМЕНТ ЖҮЙЕСІН ЕНГІЗУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Зарубаева Айзере Магауияевна

aizerez@mail.ru

Қазақстан, Нұр-Сұлтан, Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ Стандарттау және сертификаттау
мамандығының 1 курс магистранты

Киргизбаева Камиля Жузбаевна

kirg_kam@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ "Стандарттау, сертификаттау және метрология" кафедрасының
доценті.

Дәрілік заттарды өндірумен айналысатын әлеуметтік беделі жоғары ұйымдар жылдан жылға саны өсіп келе жатқан стандарттар талабына сәйкес келуге тырысуда. Барлық дәрілік заттарды өндірушілерде GMP сертификаты және бөліп тарату үшін GDP сертификаты болуы керек. Сонымен бірге, сапа бойынша ISO 9000, қоршаған ортаға қатысты ISO 14001, еңбек қауіпсіздігі және қауіпсіздік стандарты, OHSAS 18001 және ақпараттық қауіпсіздік, ISO 27001 стандарттары және сапаны бақылау кезінде қолданылатын сынақтар үшін ISO 17025 сияқты менеджмент жүйелері бар. Бұл стандарттар халықаралық деңгейде қолданылып, бизнес жүргізудің қажетті шартына айналууда[1].

Фармацевтикалық компанияның сапаны қамтамасыз ету жүйесін өнімнің жоғары сапасына, процестің сапасына және құрылым сапасына қол жеткізетін жүйе ретінде қарастыру қажет.

Интеграцияланған басқару жүйесі деп екі немесе одан да көп халықаралық стандарттардың талаптарына жауап беретін және біртұтас бірлік ретінде жұмыс істейтін жүйені түсінеміз. Интеграцияланған жүйені құру дегеніміз – бұл өнеркәсіп менеджментінің тиімділігі мен тұрақтылығын арттыруға бағытталған, көп еңбекті қажет ететін инновациялық жоба.

Осындай интеграция нәтижесінде бүкіл кәсіпорынның қызметін қамтитын интегралды, мөлдір және тиімді басқару жүйесі алынады, бұл экологиялық таза жағдайда және персонал үшін қауіпсіз ортада сапалы және қауіпсіз өнімдер шығаруды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

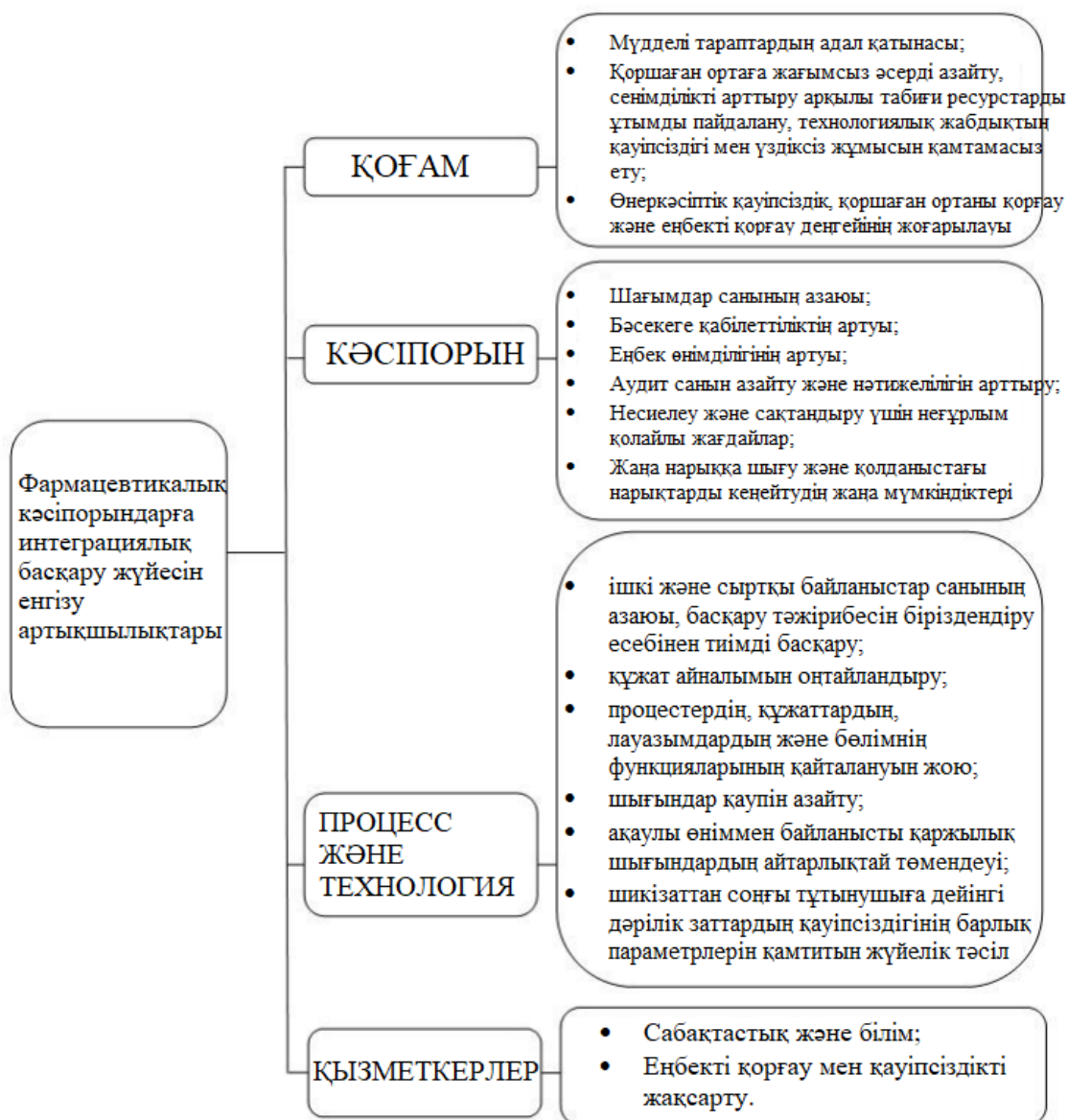
Сапаны басқарудың сауатты интеграцияланған жүйесі компанияның қызметін жетілдірудің негізіне айналады, болашақта табысты жұмыс істеуге мүмкіндік береді, барлық мүдделі тараптарды бір мақсатпен біріктіреді және сайып келгенде, кәсіпорынға қатаң бәсекелестік ортада тиімді жұмыс істеу мүмкіндігін ұсынады[2].

Фармацевтикалық кәсіпорынның менеджменттің интеграцияланған жүйесін ұйымдастырудың мақсаты – сапа менеджменті, тәуекелдерді басқару, өнімнің қауіпсіздігі, қоршаған орта қауіпсіздігі, еңбекті қорғау және қауіпсіздік, жобаларды басқару және т.б. үшін бірлескен құжатталған ішкі жүйелерді құру, сонымен қатар оларды кәсіпорындағы корпоративті басқару тұрғысынан реттеу. Нарықтық және заңдық талаптарды қанағаттандыру үшін бүкіл әлемдегі фармацевтикалық компаниялар бірнеше басқару жүйесін бір уақытта енгізуге мәжбүр. Әйтпесе, сауда серіктестерін табу қиындап, тендерлерге қатысу мүмкіндігі төмендейді және т.б.

Интеграцияланған басқару жүйесінің синонимдері ретінде мыналарды қарастыра аламыз:

- сапа, экология және еңбекті қорғауды басқарудың бірыңғай құжатталған жүйесі;
- компанияның корпоративті басқару жүйесі;
- компанияның жалпы басқару жүйесі.

Фармацевтикалық компанияға интеграцияланған менеджмент жүйесін енгізудің негізгі артықшылықтары 1-суретте көрсетілген[3].

Сурет 1 Фармацевтикалық менеджменттің интеграцияланған жүйесін енгізудің негізгі артықшылықтары

Интеграцияланған жүйе ISO 9001 талаптарына негізделген белгілі бір СМЖ-ны бастапқы құрастыруды талап етеді, олар GMP салалық талаптарымен, қажет болған жағдайда ISO 22000 (HACCP) талаптарымен толықтырылады және күшейтіледі, кейін жүйені ISO 14001, OHSAS 18001 және/немесе SA 8000 немесе ISO 27001 стандарттарымен оңай біріктіруге болады.

ISO 9001 стандарты және GMP ережелері бірыңғай сипатқа ие және бір-бірін толықтыратындығы 1-кесте бойынша расталады[4].

Кесте 1

ISO 9001 стандарты және GMP ережелері сипаттамаларын салыстыру

	GMP	ISO 9001
Басты назар аударылады	өнімге (дәрілік заттар)	жүйеге
Қызмет түрі	Фармацевтикалық өндіріс	Кез келген қызмет
Мақсаты	Өнім қауіпсіздігі және тиімділігі	Тұтынушы қанағаттануы
Ресми мәртебесі	Міндетті	Ерікті

Неліктен интеграцияланған басқару жүйесінің негізгі талаптарына GMP ережелерін қабылдауға болмайды? GMP-дің барлық талаптарына жауап беретін мінсіз менеджмент жүйесін құрғанның өзінде коммерциялық қызмет бөлімшелері (маркетинг, дәрі-дәрмекті белсенді өткізу), стратегиялық және жедел жоспарлау мәселелері, өндіріске байланысты емес менеджерлерді даярлау мәселелері және т.б. мұндай жүйеден тыс қалады. Бірақ сапаның шынайы жетістігі компания қызметкерлерінің барлық қызметтерінің бірлескен күш-жігері, олардың бірлескен тілегі мен өзара түсіністігінің арқасында ғана мүмкін болады. Еуропалық GMP ережелері фармацевтикалық компанияның қалауы бойынша менеджмент жүйесін ISO 9001 стандартымен интеграциялау мүмкіндігін жоққа шығармайтынын атап айтқан жөн.

Бұл тек GMP талаптарына негізделген жүйе тиімді жұмыс істей алмайды деген сөз емес - ол мүмкін, бірақ компанияның табысты және тұрақты жұмыс жасауына қажетті үлкен көлемдегі ақпарат менеджерлердің қолымен «ағып» кетеді.

Өз кезегінде, ISO 9001 өнімнің сапасына тікелей емес, сонымен қатар өнім сапасының, өндіріс процесінің және тұтастай алғанда компанияның болжамды және тұрақты деңгейін қамтамасыз етуге арналған басқару жүйесіне талаптар қояды. ISO 9001 сапа менеджменті жүйесі интеграцияланған менеджмент жүйесін құрудың негізіне айналуы үшін стандарт талаптары компанияның барлық қызметіне қолданылуы қажет және бұл «сапа» тұжырымдамасын кеңірек қарастыруды талап етуі мүмкін. Сапаны ұйымның нақты жұмысы осы жұмысты жоспарлау тәсілімен (технологияларға, операциялық жоспарларға, стратегиялық жоспарларға және т.б. сәйкес) сәйкестік дәрежесі деп түсіндіруге болады. Бұл сапаның бастапқы анықтамасына (өнімнің ішкі сипаттамаларының жиынтығының талаптарға сай болу деңгейі) қайшы келмейді, өйткені барлық мүдделі тараптардың талаптары ұйымның өз қызметін қалай жоспарлауында көрінеді. Осылайша, компанияның кез-келген процесі, кез-келген қызмет автоматты түрде сапа менеджменті жүйесіне енеді, ал осы жүйенің жұмысының мақсаты сәйкестік деңгейін арттыру болып табылады, ал «жоспарлардың» жетілдірілуі өздері айқын болып, барлық аспектілерге (қаржылық, маркетингтік және т.б.) әсер етеді, ал «сапа менеджменті жүйесі» және жай «менеджмент жүйесі» ұғымдары өзара алмасымды болады[5].

Сонымен, фармацевтикалық кәсіпорындарында менеджменттің интеграцияланған жүйесін енгізу әртүрлі жүйелердің бірнеше стандарттарын параллельді немесе дәйекті түрде тәуелсіз жүзеге асырумен туындаған келесі мәселелерді шеше алады:

- процедуралардың, құжаттардың, бөлімдердің лауазымдары мен функцияларының қайталануы;
- сапа, қоршаған орта, қауіпсіздік және гигиена менеджменті жүйелері арасындағы өзара байланыстың күрделілігі;
- компания басшылығының басқару жүйесін жалпы қабылдауының күрделілігі және сәйкесінше жоспарлау, бақылау және жалпы басқару тиімділігінің төмендігі;
- кәсіпорында стандарттар топтарын ұзақ мерзімді енгізу;
- стандарттардың тобын дербес енгізудегі жұмыстың жоғары қарқындылығы және ресурстарға деген қажеттілік;
- интеграцияланған менеджмент жүйесінің сертификаты әлемдік бизнес қауымдастықтың барлық талаптарына толық жауап береді және сыртқы нарықтағы бәсекеге қабілеттілікті қамтамасыз етеді;
- кәсіпорынның сенімділігі, тұрақтылығы және дамуының жоғары деңгейі туралы оң қоғамдық пікір;
- кәсіпорынның құрметі, оң имиджі және жоғары мәртебесі;
- тең шарттарда бәсекелестерден гөрі маңызды басымдық;
- сапаны, қоршаған ортаны және кәсіпорындағы қауіпсіздікті басқаруға байланысты инвесторлардың барлық қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін уақытылы инвестицияларды және несиелерді алу.

Интеграцияланған басқару жүйесін енгізу кәсіпорын үшін шығындарды үнемдеуге мүмкіндік береді. Осындай кешенді жұмыстардың нәтижесі сапа мен қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы тиімді басқарудың технологиялық интеграцияланған жүйесін құру болуы керек. Басқару жүйесін жетілдіру толық аяқталмайтынын есте ұстаған жөн. Менеджмент жүйесі өзгермелі ортадағы жаңа мәселелерді шешуге ашық және компанияның тұрақтылығы мен қарқынды дамуын қамтамасыз етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Александров А.В. Подходы к построению интегрированных систем менеджмента фармацевтического предприятия // Ремедиум. – 2008. – №1. – С. 61–65.
2. Мырзалиев А.Ж. Системы обеспечения качества на фармацевтическом предприятии // Вестник КазНМУ. – 2013. – №3-2.
3. Ershova E.V. Approaches to implementation of an integrated management system in the pharmaceutical industry // International Journal for Quality Research. – 2015. – №9(3). – С. 527–546.
4. Stana Bekčić, Nenad Kelečević, Valentina Marinković, Ljiljana Tasić and Dušanka Krajnović Approach to the Integration of Management Systems in a Pharmaceutical Organization // Indian Journal of Pharmaceutical Education and Research. – 2013. – №3 (47). – С. 19-25.
5. Светличная К.С. Практика и тенденции внедрения интегрированных систем менеджмента на фармацевтических предприятиях // Национальный фармацевтический университет, г. Харьков. – 2016.

УДК 00.006

ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СТАНДАРТИЗАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ

Абсеитов Ерболат Тлеусеитович

erbolat_1962@mail.ru

доцент кафедры «Стандартизация, сертификация и метрология» Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева, Нур-Султан, Казахстан.

Акижанова Мадина Наримановна

Кукунуа_2001@mail.ru

студентка группы СиС-22, кафедры «ССиМ» ЕНУ имени Л.Н.Гумилева

Процесс коммерциализации новшества представляет собой процесс выведения новшества на рынок, передачи информации, предназначенной для использования и достижения какой-либо цели, или же знания о том, как сделать что-либо.

Важным элементом в системах управления качеством изделий является стандартизация – нормотворческая деятельность, которая находит наиболее рациональные нормы, а затем закрепляет их в нормативных документах типа стандарта, инструкции, методики и требований к разработке продукции, т.е. это комплекс средств, устанавливающих соответствие стандартам [1].

Товар является основой предпринимательской деятельности предприятия, если предприятие не имеет товар, то ему нечего продавать, следовательно, ему не с чем выйти на рынок. Не каждый продукт труда может стать товаром, он, прежде всего должен иметь ценность для общества, то есть потребители должны проявить интерес к этому продукту труда. Продукт труда становится товаром также в случае полной его коммерциализации, то есть доведение продукта до такого состояния, когда он полностью соответствует уже существующим требованиям рынка.[5] Например, опытный образец не может являться